

Paralel Modullardan İbarət Avtomatlaşdırılmış Kompleksin İdarəetmə Modeli

İradə Zeynalabdiyeva¹, Rəna Rufullayeva²

^{1,2}Sumqayıt Dövlət Universiteti, Azərbaycan

¹irada0907@mail.ru

Xülasə– bu məruzədə paralel modullardan ibarət avtomatlaşdırılmış kompleksin idarəetmə modelinin işlənməsinə baxılmışdır. Paralel işləyən çevik istehsal modullarından ibarət avtomatlaşdırılmış kompleksin idarəetmə modelinin strukturu və bir marşurut üzrə modelin qraf-sxemi verilmişdir.

Açar sözlər– modelləşdirmə, qeyri - səliss Petri şəbəkəsi, çevik istehsal modulu, avtomatlaşdırılmış kompleks, qraf-sxem, keçidlər çoxluğu, mövqelər çoxluğu, detal saxlayıcısı

I. GİRİŞ

Paralel asinxron proseslərin tədqiqi və modelləşdirilməsi qeyri-müəyyənlik, qeyri-səlisslik, zaman, resurs və digər məhdudiyətlərlə xarakterizə olunan verilənlərin formalizasiyasıdır. Sistemin modelləşdirilməsi üçün əsas verilənlər baş verən hadisələr və onlar arasındakı məntiqi əlaqələrdir. Elementlərin mürəkkəb struktur, funksional və səbəb-nəticə əlaqələrinin qeyri-müəyyən parametrlərlə verilməsi sistemin layihələndirilməsi və modelləşdirilməsi prosesini çətinləşdirir. Bu halda modelləşdirmə aparatu kimi qeyri-səliss Petri şəbəkəsi (PŞ) və onun müxtəlif modifikasiyalarından istifadə perspektiv istiqamətdir. Məruzədə qeyri-müəyyən şərtlər daxilində paralel işləyən çevik istehsal modullarından ibarət avtomatlaşdırılmış kompleksin qeyri-səliss Petri şəbəkəsi şəklində idarəetmə modelinin qurulmasına baxılır.

II. BİR MARŞURUT ÜZRƏ AVTOMATLAŞDIRILMIŞ KOMPLEKSİN ŞƏBƏKƏ MODELİ

Paralel işləyən çevik istehsal modullarından ibarət avtomatlaşdırılmış kompleksə daxildir. Şəkil1-də üç çevik istehsal modulu (ÇİM) verilmişdir, hər bir modula daxildir: qurğu (QR), sənaye robotu (SR), iki saxlayıcı : S₁ - emal olunmamış detallar üçün; S₂ – emal olunmuş detallar üçün; iki nəqliyyat manipulyatoru (NM); emal edilməmiş detalların saxlayıcısı (EDS); emal edilmiş hazır detalların saxlayıcısı (HDS); paylayıcı yığıcı robot (PYR); avtomatlaşdırılmış anbar (AA).

Avtomatlaşdırılmış kompleksin idarəetmə modeli modifikasiyalı qeyri-səliss PŞ şəklində təsvir edilir [1]:

$$C_f = (N_p, f, \lambda, \mu_0)$$

burada :

• $N_p = (P, T, I, O)$ - modifikasiyalı qeyri-səliss PŞ-nin strukturudur: $(P = \{p_i\}, (i = \overline{1, n})$ - sonlu qeyri-səliss mövqelər çoxluğu; $T = \{t_i\}, (i = \overline{1, m})$ - sonlu qeyri-səliss keçidlər çoxluğu;

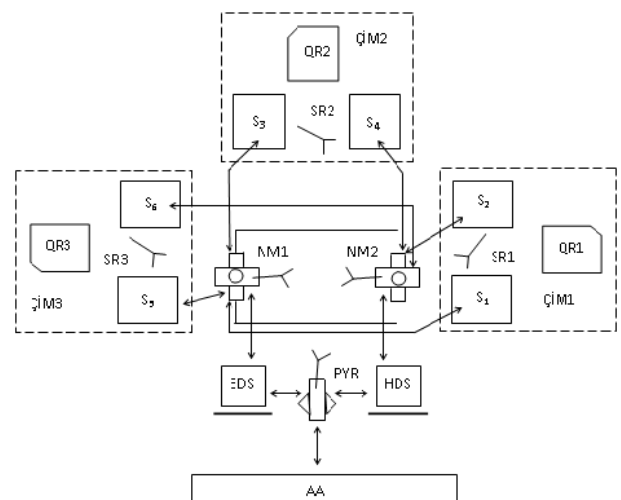
$I : P \times T \rightarrow (0,1)$ və $O : T \times P \rightarrow (0,1)$ - uyğun olaraq keçidlərin giriş və çıxış funksiyalarıdır);

• $f = (f_1, f_2, \dots, f_m)$ - qeyri-səliss keçidin yerinə yetirilməsinin mənsubluq funksiyası vektorunun qiymətləridir, hər bir $f_i \in [0,1], [\forall i \in (1, 2, \dots, N)]$, N - natural ədədlər çoxluğudur;

• $\lambda = (\lambda_1, \lambda_2, \dots, \lambda_m)$ - keçidin yerinə yetirilməsinin həyacanlanma həddi vektorunun qiymətləridir, hər bir $\lambda_i \in [0,1], [\forall i \in (1, 2, \dots, N)]$;

• $\mu_0 = (\mu_1^0, \mu_2^0, \dots, \mu_n^0)$ - başlanğıc markerləşmə vektorudur. Bu vektorun hər bir elementi şəbəkənin uyğun mövqesində yerləşən bir markerin qeyri-səliss mənsubluq funksiyasının qiyməti ilə təyin olunur, hər bir $\mu_i^0 \in [0,1], [\forall i \in (1, 2, \dots, N)]$.

Modifikasiyalı qeyri-səliss PŞ-nin cari vəziyyəti $\mu = (\mu_1, \mu_2, \dots, \mu_n)$ vektoru ilə təyin edilir. Bu vektorun elementləri $(\mu_i \in [0,1]) p_i \in P$ mövqesində yerləşən bir markerin qeyri-səliss mənsubluq funksiyasının qiyməti ilə təyin olunur.

Şəkil 1. Avtomatlaşdırılmış kompleksin struktur sxemi

Modifikasiyalı qeyri-səlis PŞ-nin $t_j \in T$ keçidi hər hansı μ cari markerləşməsində

$$\min \{m_i\} \geq \lambda_k / [i \in (1, 2, \dots, N)] \wedge [I(p_i, t_k) > 0]$$

şərti ödənildikdə icazəlidir.

Modifikasiyalı qeyri-səlis PŞ-nin $t_j \in T$ keçidi cari μ markerləşməsində icazədirsə, qeyri-səlis t_j keçidi yerinə yetirildikdən sonra yeni alınan $\mu = (\mu'_1, \mu'_2, \dots, \mu'_n)$ markerləşmə vektorunun elementləri aşağıdakı düsturla təyin edilir:

hər bir $p_i \in P$, $O(p_i, t_k) > 0$ çıxış mövqeləri üçün:

$$\mu'_i = \max \{ \mu_i, \min(\mu_i, f_k) \} / [(\forall p_i \in P) \wedge O(t_k, p_i) > 0]$$

$$[i \in (1, 2, \dots, N)] \wedge [I(p_i, t_k)] > 0.$$

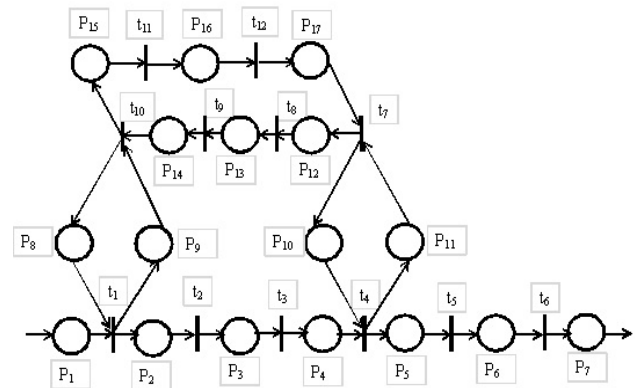
Avtomatlaşdırılmış kompleksin fəaliyyət modeli [2]-də verilmiş alqoritmin tətbiqi ilə qurulur.

Mövqelər çoxluğu: $P_1, P_2, \dots, P_7$ – NM-in mövqeləri; P_8, P_9 – HDS-in mövqeləri; P_{10}, P_{11} – EDS-in mövqeləri; $P_{12}, P_{13}, \dots, P_{17}$ – PYR-in mövqeləri.

Keçidlər çoxluğu: t_1 - NM emal edilmiş detalı HDS-ə boşaltmağa başlayır; t_2 - NM-in boşaltma prosesi başa çatdı; t_3 - NM EDS-in yüklənmə mövqesindədi; t_4 - NM EDS-dən emal edilməmiş detalları yükləməyə başlayır; t_5 - NM-in EDS-dən yüklənmə prosesi sona çatdı; t_6 - NM ÇİM-in yüklənmə mövqesindədir; t_7 - PYR-in EDS-də yüklənmə prosesi sona çatdı; t_8 - PYR HDS-in boşaltma mövqesindədir; t_9 - PYR HDS-in boşaltma prosesinə başladı; t_{10} - PYR –in HDS-də boşaltma prosesi sona çatdı; t_{11} - PYR EDS-in yüklənmə mövqesindədir; t_{12} - PYR EDS-dən yüklənmə prosesinə başladı.

Avtomatlaşdırılmış kompleksin idarəetmə modelinin strukturu cədvəl 1-də verilmişdir.

Bir marşurut üzrə avtomatlaşdırılmış kompleksin idarəetmə

modelinin qraf-sxemi şəkil 2- də göstərilmişdir.

Şəkil 2. Bir marşurut üzrə avtomatlaşdırılmış kompleksin idarəetmə modelinin qraf-sxemi

NƏTİCƏ

Bir marşurut üzrə avtomatlaşdırılmış kompleksin modeli qurulmuşdur. Modelin mövqeləri üçün keçidlər çoxluğu təyin olunaraq, struktur formalaşmış, şəbəkənin qraf-sxemi işlənmişdir.

ƏDƏBİYYAT

[1] В.В.Борисов, В.В.Круглов А.С. Федулов. Нечеткие модели и сети, Телеком, 2012, 284 с

[2] В.А. Мустафаев, Ш.С.Гусейнзаде, Ш.М. Джафарова. Анализ производственных моделей динамических взаимодействующих процессов с применением модифицированных нечетких сетей Петри / Вестник компьютерных и информационных технологий, №2, Москва, 2017 с.21-25

CƏDVƏL 1. AVTOMATLAŞDIRILMIŞ KOMPLEKSİN İDARƏETMƏ MODELİNİN STRUKTURU

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7	P_8	P_9	P_{10}	P_{11}	P_{12}	P_{13}	P_{14}	P_{15}	P_{16}	P_{17}
t_1	-1	1	0	0	0	0	0	-1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
t_2	0	-1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
t_3	0	0	-1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
t_4	0	0	0	-1	1	0	0	0	0	-1	1	0	0	0	0	0	0
t_5	0	0	0	0	-1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
t_6	0	0	0	0	0	-1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
t_7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	-1	1	0	0	0	0	-1
t_8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-1	1	0	0	0	0
t_9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-1	1	0	0	0
t_{10}	0	0	0	0	0	0	0	1	-1	0	0	0	0	-1	1	0	0
t_{11}	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-1	1	0
t_{12}	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-1	1